

**Af Indberetningerne fra
den danske Minister i Paris Grev Ludvig Moltke
om hans vanskelige Stilling i 1854.**

Ved

Fredrik Bajer.

I den indledning til „Correspondance ministerielle du comte J. H. E. Bernstorff“, som P. Vedel udgav 1882 under titlen „Den ældre Grev Bernstorffs Ministerium“, giver denne grundige kender af nyere nordisk neutralitetshistorie (i noten under s. 35—36) et kort og klart overblik over de seks skandinaviske neutralitetsforbund i tidsrummet fra 1691 til 1856¹⁾. Det sidste, som næppe nok kan kaldes et forbund, betegner Vedel som „et svagt men til forholdene svarende udtryk for det vedblivende fællesskab i interesserne“.

Som bekendt, havde de nordiske rigers regeringer, i december 1853, da Krimkrigens udbrud kunde forudses, afgivet samtidige og næsten enslydende neutralitetserklæringer til 23 andre stater. Disse erklæringer hvilede

¹⁾ Et noget fyldigere overblik har forf. af denne afhandling forsøgt at give i *Revue d'histoire diplomatique* (Paris 1900, s. 282—288, i særtrykket *Le système scandinave de neutralité* s. 26—32).

imidlertid ikke på nogen traktat imellem de nordiske riger.

At repræsentere en tilfældig neutral stat hos en krigsførende magt er ikke let. Sammenhold imellem sådanne neutrale staters repræsentanter letter opgavens løsning en del. Men, hvor forholdet var så løst som imellem de nordiske stater under Krimkrigen, vedblev vanskeligheden at være stor. Denne vilde været mindre, om en traktat havde været grundlaget for den fælles neutralitet, og allermindst vilde den have været, om neutraliteten var bleven erklæret som vedvarende.

Hvilken vanskelig post den danske minister i Paris, grev Ludvig Moltke, havde, fremgår af hans depecher. Ved at meddele uddrag af dem fra 1854 kastes tillige lys over Danmarks vanskelige stilling i det hele taget. Men man må ikke vente deri at finde et fyldestgørende svar paa det spørgsmål, hvor vidt der på den tid — som af nogle påstået — virkelig truede Danmark en fare fra vestmagterne. For at få fuld klarhed herover er det næppe nok at granske „gehejmeregistraturene“ og en alenhøj bunke aktstykker i Udenrigsministeriets arkiv. De tilsvarende i Paris og London, Berlin og Stockholm måtte undersøges.

I.

Allerede den 29. december 1853 fik Moltke, i en samtale med den franske udenrigsminister Drouyn de Lhuys, et forbud om, hvilke diplomatiske angreb på Danmarks neutralitet han måtte være belavet på at tilbagevise under den forestående krig. Han havde søgt Udenrigsministeren for at oplyse ham om falskheden af

et i flere blade udbredt rygte. Dette gik ud på, at der imellem de tre skandinaviske riger var indledet forhandlinger om afslutning af et defensivt og offensivt forbund. Moltke havde da netop modtaget noteudkastet til rigernes neutralitetserklæring, men endnu ikke kunnet afgive Danmarks, fordi dette skulde ske i fællig med hans svensk-norske kollega, grev Löwenhielm, som endnu savnede instruktioner fra Stockholm. Da Moltke beklagede dette, svarede Drouyn de Lhuys, at sagens rette sammenhæng allerede var ham bekendt. „Men“, tilføjede han smilende, „hvorfor ikke virkeliggøre den idé, som man tillægger Dem, og slutte en offensiv og defensiv alliance! slut den ej alene mellem Dem og Sverige“ [ø: Sverige og Norge], „men også med Frankrige og England, og Deres stilling vil blive stærkere derved“. Disse ord — skriver Moltke den 31. december i sin beretning til Bluhme — måtte vel anses for „*une phrase obligeante*“. Moltke skulde snart erfare, at de var alt andet end en behagelig tale-måde.

At vestmagterne gik systematisk til værks i sine forsøg på at lokke de neutralt magter til at tage del i krigen, forklares af den konvention, som blev sluttet imellem dem den 10. april 1854. Dennes artikel 5 udtalte ligefrem, at de kontraherende magter gerne [„*avec empressement*“] i sit forbund modtog andre europæiske magter, som vilde samvirke med dem i krigen. På denne artikel 5 skulde den franske minister i København, Dotézac, efter sin regerings ordre, udtrykkelig henlede opmærksomheden, i det han officielt meddelte det danske kabinet konventionen. Om sligt vilde været sket, dersom

de skandinaviske rigers neutralitet havde været erklæret på grundlag af en vedvarende traktat, må betvivles. Deres neutralitet havde i så fald været fastere. Diplomatiske angreb på den havde det været langt lettere at afvise. De var næppe engang blevne forsøgte.

Ikke længe efter, at den nævnte konvention var bleven ratificeret (den 15. april i London), sagde Drouyn de Lhuys til Moltke: „De skal se, at om et år fra nu af vil alverden gå med os“. Moltke tilføjer i sin depeche af 23. april til Bluhme, at Norges genforening med Danmark blev stillet i udsigt som løn for tilslutning til vestmagterne, medens der samtidig blev givet Sverige udsigt til at generhverve Finland.

I sine bestræbelser for snart at lokke snart at true Danmark til at opgive sin neutralitet til fordel for vestmagterne støttedes den franske udenrigsminister stadig af sin direktør for de politiske sager, Thouvenel. I en depeche af 10. juni 1854 gör Moltke rede for en samtale — man kunde gjerne sige: et sammenstød —, han den foregående dag havde haft med Direktören. Da Moltke gentagende havde betonet „den oprigtighed, hvormed neutraliteten var bleven iagttagen af Kongens regering“, svarede Thouvenel ham — som han skriver — „med en vis bitterhed“ [*„humeur“*]: „Ja vist, De gennemfører neutraliteten strængt på en sådan måde, at den er os til ingen nytte; vi har også udtalt os temmelig kølig derom i København“.

„På grund af dette udfald“ [*„sortie“*] — fortsætter Moltke i sin depeche — „kunde jeg ikke lade være at spørge ham, om man trode at have haft grund til at beklage sig over os for at have handlet anderledes end

i overensstemmelse med reglerne for en stræng neutralitet“.

„Hans svar lød — til min største forbavselse — således: „Å nej, men De er russere, er De“. „Mit gensvar var simpelt hen, at vi var hverken russere eller franskmænd, men danske, og at vi skyldte vort fædreland og hele Evropa at hævde overfor alle den neutralitet, som vi højtidelig havde erklæret; men at i øvrigt ingen sympati fra nationens side vilde tynde vægtskålen ned til gunst for Rusland“. „Å nej“, svarede han, „Nationen elsker sikkert ikke russerne, men Deres regering er russisk“. Jeg måtte naturligvis gøre bestemt indsigelse imod en sådan anklage, og jeg gentog mit spørgsmål, om nogen kendsgerning, nogen forholdsregel fra Kongens regerings side berettigede den franske regering til at formode, at man hos os havde mer levende sympati for Rusland end for vestmagterne. Efter at han havde sagt nej dertil, måtte jeg fremdeles gøre indsigelse imod en sådan formodning, der var aldeles grundløs, og jeg tilføjede, at vort fædreland, der nylig var gået ud af en krise, der havde kostet det meget blod og mange penge, trængte til ro og hvile, og måtte afholde sig fra at tage del i en kamp, hvori vi ingen interesse havde at varetage, og at Kongens regering følgelig skyldte landet at gøre alt, for at det kunde forblive i den stilling, vi havde indtaget med selve stormagternes samtykke, hvilke på sin side borde respektere denne stilling. Derefter vilde hr. de Thouvenel gerne indrømme mig, at denne strid var aldeles fremmed for os i materiel henseende, og at han følgelig meget godt forstod, at vi vilde blive udenfor kampen, men han vilde have ønsket, at vi havde sluttet os til Frankrige for at bekæmpe Ruslands overmodige

fordringer, et formål, hvorom vi snart vilde se hele Evropa forene sig med Frankrige og England“.

Ved modtagelsen hos Drouyn de Lhuys den 14. juni havde Moltke atter truffet Thouvenel, der havde trukket ham til side og med bitterhed omtalt den danske regerings beslutning om „at nægte sin tilslutning til den af hele Tyskland fulgte politik, og følgelig for enhver pris at ville bevare sin nevtralitet, da Tyskland er på nippet til at forene sig med Østrige og Preussen med hensyn til den ordning, som skal træffes i det orientalske spørgsmål i overensstemmelse med vestmagterne“.

„Jeg svarede ham“ — skriver Moltke den 15. juni til Bluhme — „at dersom min regering havde taget dette parti, hvad jeg i øvrigt endnu ikke vidste noget om, var det kun den simple konsekvens af dens nevtrale stilling efter åbent at have erklæret nevtraliteten i forståelse med Sverige, og at jeg nok vidste, at den var bestemt på at hævde denne nevtralitet, der var den eneste politik, som passede for os. I øvrigt, tilføjede jeg, trode jeg ikke, at der allerede i Frankfurt var truffet en afgørelse af staterne i Forbundet. Hr. Thouvenel svarede mig ivrig, at hele Tyskland ikke vilde tøve med at slutte sig til hofferne i Wien og Berlin, og at vi alene vilde undrage os denne politik, hvortil vi så meget lettere havde kunnet slutte os, som Østrige og Preussen skulde have ladet os forstå, at de ikke forlangte, vi skulde mobilisere vort forbundskontingent for hertugdømmerne Holsten og Lauenborg“. — Her blev samtalen afbrudt af andre.

Naturligvis kunde Moltke ønske at forklare sig nærmere, og det for selve den franske udenrigsminister.

Allerede den følgende dag (den 15. juni 1854) søgte han Drouyn de Lhuys i hans ministerium, og han fandt ham „aldeles rolig og fri for den nervøse overanstrengthed, som de politiske forviklinger undertiden forårsager ham“, — som Moltke skriver den 16. til Bluhme.

Drouyn de Lhuys havde netop fra Dotézac i København modtaget beretning om al den imødekommenhed, som den danske regering havde vist imod de talrige syge om bord paa det franske krigsskib „Breslaw“, som var løbet ind til Kiel; de var bragte i land, og ved Fredriksort blevne plejede i lokaler, man dør med den største velvilje havde anvist dem¹⁾.

Fra dette udgangspunkt udviklede sig nu en lang samtale, under hvilken man sagde hinanden de mest udsøgte behageligheder, især med hensyn til Danmarks og Frankriges venskabelige forbindelser i fortiden. I den danske regerings imødekommenhed ved at indrette det midlertidige krigshospital ved Frederiksort så Drouyn de Lhuys „et nyt bevis på dens venskabelige sindelag, hvilket han satte så meget mere pris på, som han i den sidste tid“, — skriver Moltke — „når det galdt at bringe den politik til udførelse, som Danmark syntes at have billiget, havde trot at mærke nogen kulde, nogen tøven fra de danske myndigheders side“.

„Ved disse ord“ — fortsætter Moltke i sin depeche — „kunde jeg ikke undlade at afbryde Ministeren for at spørge ham, om der i den sidste tid var hædet noget, der kunde indgyde ham en sådan mistanke. Hr. ministeren svarede mig, at han ikke kunde og heller ikke vilde anføre nogen kendsgerning, ej heller udtale nogen beklagelse, men at man havde

¹⁾ Jf. min afh. *Le système scandinave de neutralité* i *Revue d'histoire diplomatique* 1900 s. 275—276, i særtrykket s. 19—20.

trot at føle eller bemærke en vis kulde fra vor regerings side i dens forhold til Frankrige. — Jeg trode at måtte blive ved med at forlange en forklaring af, hvad der skulde have givet anledning til denne følelse af mistillid, som jeg anså for aldeles uretfærdig; og jeg tilføjede, at, dersom noget var hændt, som havde kunnet give nogen som helst grund til misstemning, var jeg overbevist om, at Kongens regering, så snart den havde erfaret en sådan hændelse, vilde have ladet det være sig yderst magtpaaliggende at råde bod derpå. Da hr. ministeren stadig fastholdt, at han ikke vilde anklage nogen, men vedblev at gentage denne formentlige kulde, denne frygt, som vi syntes at have for at kompromittere os ved at vise vor gunst imod franskmændene, trode jeg at borde gøre opmærksom på, at den stilling, hvori vi befandt os efter vor neutralitetserklæring, pålagde os forpligtelser at opfylde overfor det ene så vel som overfor det andet parti; at således var de nevtrales uundgåelige lod at være behagelige imod ingen og ikke længer så åbenbart at kunne vise al den sympati, som Kongen og Nationen oprigtig nærer for sine ældste venner, franskmændene. Hr. ministeren optog disse ord særdeles vel og forsikrede mig, at han på ingen måde tvivlede om Kongens og Nationens sympati; men at myndighederne altid syntes at frygte for at kompromittere sig i sin berøring med Frankrige.

„Jeg har på bedste måde“ — skriver Moltke videre — „søgt at bekæmpe disse fejlagtige ideer, i det jeg sagde, at min regering, når den fik det at vide, sikkert vilde bestræbe sig for at bevise, hvor lidet grundet denne ulykkelige mening var. Hr. ministeren bad mig da intet at sige derom, efter som vor regerings sidste bevis på sin gode vilje allerede havde beroliget ham meget. Jeg tillod mig at svare, at jeg fandt sagen altfor alvorlig til at kunne tie, og at jeg anså det for min pligt at underrette min regering om indholdet af denne samtale for at sætte den i stand til at fjerne, så vidt som det stod til den, alt, hvad der kunde fremkalde mistro“ [„ombrage“] „hos Kejserens regering. Hr. ministeren svarede mig, i det han bad mig om at affatte min rapport i de mildeste udtryk og at lægge i hans ord snarere en smærtelig følelse“

[„*regret*“], „udtalt i fortrolighed, end en beklagelse“ [„*plainte*“], „som han ikke havde grund til at fremsætte: „Forbliv neutralt, efter som det passer Dem, men vær i hjertet med os, lige som vi altid er det med vore gamle og tro venner, de danske, og vær overbeviste om, at, så længe vi er sikre på Deres sympatier, skal ingen magt vove at tilføje Dem skade. Frankrige vil altid være stærkt nok til at hjælpe Dem imod hvem som helst“.

„Efter at have udtrykt“ — slutter Moltke — „for hr. Drouyn de Lhuys hele min erkendtlighed for disse ædelmodige følelser for mit fædreland, tog jeg afsked med ham, og vi skiltes på den venskabeligste måde“.

Den 1. juli 1854 sendte Moltke sin chef en interessant beretning om en samtale med Drouyn de Lhuys, der havde betrot ham kejser Napoleon III's planer.

„Dersom den nuværende krig blev endt hurtig“ — havde den franske udenrigsminister sagt — „vilde det måske ikke blive muligt at udføre de planer, han nærede; men dersom krigen trak længe ud, håbede han at kunne virkeliggøre disse planer, der — tilføjede han, i det han betonedede disse ord — er selve Kejserens. Lige så vel som det er af vigtighed for os at sætte stærke grænser for Ruslands landvindinger“ [„*envahissements*“] „på den ottomanske Ports bekostning, og at fratage det nøglen til Sortehavet, lige så nødvendigt er det at rejse en stærk skranke imod denne magts overgreb“ [„*empiétements*“] „ved Østersøen på bekostning af de tilgrænsende nationer. De skandinaviske nationers stilling og vel forståede interesser giver dem tydelig nok hovedrollen i dette modstandssystem imod en magt, som i de sidste århundreder ikke har ophørt at udvide sig på bekostning af sine naboer så vel imod nord som imod syd. En af det gamle europæiske diplomatis største fejl var det derfor at tillade de danske og de svenske at svække hver andre gensidig ved sine uendelige indbyrdes krige, at tillade Sverige at berige sig ved rov fra Danmark,

og endelig stå som rolig tilskuer ved russernes erobringer fra Sverige. Følgen deraf er bleven, at Nord-Europas sande forsvarere imod Østens jætte er blevene svækkede over al måde. Kejsereis idé er derfor at benytte den nuværende krig til betydelig at styrke både Sverige og Danmark; at stræbe at befæste „*cimenten*“ „den gode forståelse, som nu råder imellem de to folk og deres regering(er), og således gøre dem mægtige nok til at veje op imod Rusland i den evropæiske ligevægts interesse. Med hensyn til de midler, hvormed denne plan skulde udføres, havde Kejseren endnu ikke fæstnet sine ideer, men det er hans vilje at skaffe Danmark så vel som Sverige en smuk politisk stilling, hvorved de blev i stand til at opfylde det ædle hværv, som man ønsker at betro dem. De forstår nu, fortsatte Ministeren, hvorfor det er os af så megen vigtighed at være sikre på de skandinaviske nationers venskab og sympati; ti, dersom vi ikke kan stole med fuld tryghed på deres følelser, vil vi betænke os på at give dem styrke og midler til at skade os betydelig og helt at ødelægge det politiske system, som vi ønsker at grunde, — dersom De, i stedet for at være for os, vil vende Deres styrke imod os“.

Moltke fortsætter sin beretning af 1. juli 1854 til Bluhme således:

„I det jeg takkede H. Exc. for Kejsereis regerings venlige stemning imod os, trode jeg at borde tilføje, at jeg var inderlig overbevist om, at aldrig — selv om uforudsete omstændigheder som vi håbede ikke måtte indtræffe, skulde bringe os til at opgive den neutralitet, som vi havde antaget, — aldrig vilde vi vende vore våben imod Frankrige og England. I øvrigt udtalte jeg min tvivl om muligheden af på solid grundvold at styrke de to nationer i den grad, at de under enhver eventualitet alene kunde frembyde et tilstrækkelig stærkt bolværk imod Østens uhyre kejserrige. Hr. ministeren svarede mig, at man ikke måtte glemme, at vestmagterne altid vilde være med os så vel som Tyskland helt eller for størstedelen“.

II.

I juli 1854 syntes der at blive så megen ro i sindene på Quai d'Orsay, at Moltke kunde forlade sin post for nogen tid. Han søgte og fik orlov. Han afrejste den 26. juli og vendte den 28. avgust tilbage til Paris. Men umiddelbart inden sin afrejse ventede der ham en overraskelse. På en højst ubehagelig måde erfarede han, at den tilsyneladende ro kun var som havblikket foran en storm.

Beretningen om sit afskedsbesøg hos Drouyn de Lhuys nedskrev Moltke samme dag, den 25. juli. Han tog den med hjem; og den 5. avgust meddelte han først mundlig, udenrigsminister Bluhme, hvad der var sagt fra den ene og den anden side under hint besøg. Dagen efter (6. avgust) sendte han sin chef den skriftlige beretning med en følgeskrivelse, hvori han bad om, at den måtte betragtes som fortrolig, da den kun skulde tjene til „efterretning om anskuelsesmåder i Paris“.

Moltkes beretning¹⁾ af 25. juli 1856 begynder således:

„Ved at tale til Drouyn de Lhuys om min afrejse sagde han spøgende: „Jeg skal levere Dem en alliancetraktat o. s. v.“ Jeg blev derfor meget forundret, da jeg kom til ham til afsked, ved at træffe ham meget slet stemt mod os, ja værre end den gang, jeg sidst havde søgt med held at formilde en vis mistro, han havde mod vor neutralitets oprigtighed etc. Jeg bad ham at sige mig, om Fr. havde nogen grund til anke og bad om fakta: hvortil han svarede, at, når man sporte ham, om Fr. havde grund til klage, svarede han: nej! men han følte, at

¹⁾ Den er affattet på dansk, og synes afskrevet af den danske legationssekretær i Paris, baron E. Bertouch.

vi af hjertet vare Rusland hengivne, og tilføjede: „Man omtaler for mig Deres erkendtlighed imod Rusland; men jeg forstår ikke, hvorfor De skulde føle Dem erkendtligere imod Rusland end imod os; det var dog kejseren af Rusland, som i Deres trængselstid ikke vilde sende Dem hjælpetropper, hvilke vi var helt rede til at lade marchere, på den betingelse, at Rusland og England gjorde ligeså“. Hvilket er sandt¹⁾ — indskyder Moltke — „da flåden til den ende blev holdt fuldt udrustet i Cherbourg, for i så tilfælde at bringe os hjælp¹⁾. „De skulde dog ikke altfor meget støde an imod vore ideer, da De så udsætter Dem for at miste Frankriges sympati og støtte, som De snart kunde trænge til, når Tyskland fornyer sine krav på Holsten, og gör Dem bryderier af hensyn til Sundet“²⁾. Jeg svarede, at for Holstens vedkommende vare vi aldeles rolige, da traktaten af 8. maj 1852 sikrede os hele Evropas garanti for det danske monarkis beståen af dets nuværende besiddelser, og hvad sundtolden angik, så vilde det være imod Ministerens egne anskuelser at tillade, at man svækkede os end mere. Ministeren ærgrede sig synbart over min bemærkning om traktaten, og sagde: „Efter som der nu en gang er en traktat, skal vi holde på den, men vi gör det uden deri at lægge den iver, som vi vilde vist, dersom vi havde fundet sympati hos Dem i stedet for kulde, ja næsten fjendskab. Det samme vil blive tilfældet, når Tyskland falder over Dem for Sundets skyld“. Jeg gentog mit ønske om beviser eller eksempler på en sådan uvenlig stemning mod Frankrig fra vor side; men forgæves; Ministeren vedblev sine *vague* beskyldninger uden at fremsætte noget faktum, og tilføjede: „For resten vil De om ikke lang tid få at se, at hele Evropa går med os, og De vil da også komme til at gøre det; men når De altfor meget tøver med begæringen herom, giver De bevis på en lunken følelse, og det vil ikke klæde Dem godt at give Deres tilslutning altfor sent“. Ministeren nævnede grev C. M. og gr. R. G. som dem, der vare især russisk sin-

¹⁾ Her må sigtes til begivenhederne i 1848.

²⁾ 3: Sundtoldens afløsning.

dede. Jeg bemærkede ikke at vide, hvor vidt denne beskyldning var grundet eller ikke

Da senere kong Fredrik VII blev nævnt af Moltke, lod Drouyn de Lhuys følgende bemærkning falde:

„Å, Kongen er meget velsindet imod os, og Folket ligeledes; men autoriteterne!“ Da samtalen således altid drejede sig i en *cercle vicieux*, uden at det var mig muligt at erholde noget bestemt klagepunkt opgivet, søgte jeg at afbryde; og Ministeren afskedigede mig meget venlig for mig personlig, idet han ønskede mig snart tilbage til Paris. Jeg har før bemærket for Deres Excellence, at Kejseren er meget opsat på, at de neutralt skulle opgive deres stilling; derfor tror jeg også, at Ministeren ved at tale således om vore forhold har været inspireret af Kejseren selv, og at han har villet søge at imponere.

„Efter denne samtale med Drouyn de Lhuys gik jeg til Thouvenel, der alt forud havde beredt mig paa at finde Ministeren slet stemt imod os. Jeg beklagede mig da over det ubestemte i Ministerens bebrejdelser og bad ham, Thouvenel, bönlig om at sige mig rent ud, hvad der kunde have foranlediget disse. Efter mange omsvøb sagde han mig endelig, at man var meget forbitret over uvenlige ytringer fra flere höjtstående danske embedsmænds side, blandt hvilke han nævnede de oven citerede grever, og tilføjede til min store forundring, at grev B. B. fra Wien, som han sagde den gang at være i Berlin¹⁾, dør skulde have ytret sig höjt derhen, „at Preussen kun havde at holde ud, og at da vilde Østrige heller ikke gå med vestmagterne“²⁾). Jeg protesterede imod en så påtagelig umulig ytring fra min kollegas side, bad ham ikke at fæste

¹⁾ Om den danske minister i Wien, grev Henrik Bille-Brahe, skrev hans kollega i Berlin, baron Broekdorff, den 18. juli 1854 til Bluhme, at han (B. B.) var ventet dertil den 20., og dagen derefter vilde fortsætte sin rejse til Danmark.

²⁾ Naturligvis en aldeles rigtig opfattelse af den evropæiske situation. Var der noget urigtigt deri, så var det alene, at B. B. havde „ytret sig höjt derhen“.

lid til sådan snak, og forsikrede, at ingen af os vilde vove deslige ytringer. Thouvenel svarede, at han ikke kunde sige andet, end at rapporterne fra Berlin lode således. Dette er sandelig højst beklageligt; thi man kunde ikke letteligen træffe et ömmere sted at berøre end en bestræbelse fra hvem som helst, der gik ud på at modvirke opnåelsen af hovedøjemedet for vestmagternes politik, det, at få Østerrig til ganske at handle i deres ånd. For øvrigt sagde Thouvenel mig, at jeg kunde citere ham for Deres Excellence som den, der havde sagt, at om 4 à 6 uger vilde grev Esterhazy* [den østrigske minister i St. Petersborg] „enten have begært eller modtaget sine passer for at forlade sin post i St. Petersborg“ [en spådom, der — som bekendt — ikke gik i opfyldelse].

„Ganske forstemt ved disse resultater af mine samtaler med disse to højststående embedsmænd, hvis ord altid kunne anses som udtrykket af Kejserens sindsstemning, gik jeg til min østerrigske kollega, baron Hübner, og talte til ham om den forunderlige forudfattede mening imod os, som jeg havde truffen i ministeriet“.

Således fortsætter Moltke sin beretning af 25. juli 1854. Han fandt i øvrigt ikke megen trøst hos den østrigske minister, der naturligvis søgte at overbevise Moltke om, at „Danmark borde i et og alt følge Østerrigs politik, og dersom *en definitive* Østerrig og Preussen toge parti mod Rusland, så borde vi så meget mindre tøve med at gøre ligeså, som han var overbevist om, at Sverrige vilde handle således og måske derved opnå subsidier“.

III.

Den 30. august 1854 — to dage efter Moltkes tilbagekomst til Paris — sluttede Drouyn de Lhuys en længre samtale med den danske minister med at sige

nogle behageligheder om Danmark som Frankriges „trofasteste og oprigtigste ven og forbundsfælle“.

Ikke længe efter, den 7. september, indeholdt den officløse „Moniteur“ en smigrende artikel om Danmark. Hensigten mærkede man især i slutningen, hvor alle tre nordiske rigers udmærkede krigsmagt roses, og der tilføjes, at „de ikke længer vilde have noget at frygte af det russiske flag i Østersøen, dersom den nuværende krig sikrede dem de to store vestmagters støtte“.

I de følgende to—tre måneder var solskinet overvejende i de højeste franske diplomatiske krese, når det galdt den aldrig afbrudte virksomhed for at bevæge Danmark til at opgive sin neutralitet til fordel for vestmagterne. En lille mørk sky som forbud på en snart truende ny storm öjnede Moltke dog allerede den 25. oktober, da Thouvenel viste ham en rapport og noter fra franske ministre i Tyskland; de skulde bevise, at man der tænkte på at ophæve traktaten af 8. maj 1852 og at ordne den slesvigske sag til fordel for Tyskland. Da Moltke dertil havde bemærket, at selve stormagternes garantier sikrede os imod ethvert angreb på vore rettigheder i følge den nævnte traktat, svarede Thouvenel, at der til vor gunst i det højeste kunde være tale om at veksle noter, men aldrig om virksom intervention fra Frankriges side, „i det mindste så længe De nærer fjendelige følelser imod os“. Således anføres denne udtalelse ordret i Moltkes depeche af 26. oktober 1854. „Da jeg“ — hedder det videre — „havde gjort indsigelse imod denne mistanke, svarede han, at han havde kun altfor megen sikkerhed derfor af det sprog, som flere „grands“ personer [C. M. og R. C.] hos os førte, og af deres stilling overfor Frankriges og Englands ministre. Hr. de

Thouvenel sagde mig i øvrigt, at det kejserlige ministerium vilde give hr. Dotézac meddelelse om den ovennævnte beretning, og at han med det samme vilde få ordre til at meddele den videre til mit hof i en note, hvoraf han læste for mig et stykke, der forekom mig at være det samme som en opfordring til at gøre afkald på vor neutralitet og ligefrem slutte os til vestmagterne“.

På foden af et dansk brev af 25. november 1854 til Bluhme har Moltke skrevet: „Jeg beder om tilgivelse for disse liniers uorden; de er skrevne *currente calamo* under den ubehageligste sindsstemning“. Det er efterskriften. Begyndelsen er således:

„Deres Excellence tillader, at jeg herved ganske fortroligen og aldeles privat aflægger Dem regnskab for en meget ubehagelig scene, som jeg igår havde med udenrigsministeren Mr. Drouyn de Lhuys. Jeg var gået til ham for at tale i almindelighed om dagens begivenheder, hvorved der, som naturligt, blev spørgsmål om Tyskland, dets stilling og dets fordringer, så meget mer som jeg just havde læst i et fransk blad opregnelsen af forskellige punkter, hvis opfyldelse man borde betinge sig på Danmarks bekostning. Ministeren sagde mig, at han kendte disse fordringer og flere i samme ånd, og at han ikke tvivlede på, at jo Tyskland vilde gøre alt for at få dem sat igennem og måske sætte dem frem som en betingelse for at tiltræde de vestlige magters politik. — Men, svarede jeg, skulde disse betingelser indvilges, vilde Danmark blive tilintetgjort, da man deri angriber os ikke alene for hertugdømmernes skyld, men i anledning af sundtolden og konventionen af 8. maj 1852: altså i en væsentlig del af vor tilværelse! — Ministeren erkendte dette, men tilføjede, at det ikke vedkom Frankrig! På min bemærkning, at jeg dog trode, at det måtte interessere stormagterne, at se opretholdt ikke alene Danmarks interesser, men den nærværende geografiske inddeling af Evropa, svarede Ministeren, at dette kunde være sandt, at Frankrig derfor altid vilde ledsage os med de samme øn-

sker som, han håbede, at vi nærede for deres sag; at det, Frankrig, vilde svare dem, der måtte foreslå sligt, at man ikke bifaldt den os bestemte behandling, men at vi ikke måtte tro, at Frankrig vilde stille 200 000 mand i marken for at hævde et folks interesser, der viste sig så lidt gunstigt stemt for det som vi! — *donnant, donnant!*“ [lige for lige!], „tilføjede han, og, idet han mer og mer animerede sig, gentog han alle de så ofte forhen fremsatte ankeposter over os, vore russiske sympatier og de danske avtoriteters formentlige modvillie eller dog kulde lige overfor franske interesser og undersætter. Jeg tillod mig at bemærke, at alt, hvad jeg tidligere havde fremsat imod disse beskyldninger, syntes at være gået Hs. Excellence i glemsel, samt at han vel heller ikke erindrede, hvad jeg efter min ankomst fra min rejse til København havde, efter Deres Excellences ordre, forebragt ham, og hvormed han i sin tid syntes tilfredsstillet. Ministeren svarede da, at han siden den tid atter havde modtaget sådanne efterretninger fra alle franske avtoriteter i Danmark, så vel som fra alle rejsende eller militærer, der havde været hos os, at han des værre ikke kunde tvivle på de danske avtoriteters vrangvilje mod alt franskst!!! Når jeg bad om oplysning over slig en mistanke og at underrettes om, hvad nyt faktum fra vor side måtte have givet anledning til denne mistanke, svarede han blot med de ældre beskyldninger, fremkastede i almindelighed, med klage over vore russiske sympatier og over den urimelige frygt vi havde for at pådrage os Ruslands mishag, hvorpå vi atter i den senere tid skulde have afgivet en prøve ved at forhale vor adhæSION i Frankfurt til den østerrigske politik, som de fleste tyske stater dog havde givet. Han sagde, at han, som i sin tid med iver og kærlighed havde talt vor sag i London, ikke kunde begribe, at vi til gengæld blot svarede med kulde i denne for Frankrig så vigtige sag; vi måtte altså ikke vente nogen understøttelse fra Frankrig, lige så lidt som andre magter, der ikke vendte sig på de vestlige magters parti; ikkuns når vi oprigtigen vendte os til dette parti, kunde vi vente en kraftig opretholdelse af vore rettigheder. Jeg forsøgte at gøre det indlysende, at vor stilling som nevtrole gjorde os

det umuligt at gøre mere for det ene end for det andet parti; at Evropas interesse krævede opretholdelsen af samtlige staters integritet, og at de vestlige magter selv i denne kamp havde vist sig som den svageres beskytter. Alt dette lånte han ikke øre til, men vedblev at appujere på, at vi ingen understøttelse kunde vente i påkommende tilfælde, med mindre vi toge oprigtigen parti for Frankrig og England. Da jeg så Ministeren så hæftig, stræbte jeg at give samtalen en anden vending, i det jeg bemærkede, at denne diskussion ingeniende var opstået i den hensigt at fremføre begæring om hjælp eller efter noget opdrag fra min regering, og jeg bad derfor Ministeren lade dette æmne falde, overbevist om, at han en anden gang vilde være mindre præveneret imod os, og da vilde lade os vederfares mere ret. På dette sidste vilde han dog ikke gå ind, men lod sagen falde, hvorpå vi skiltes ad med de sædvanlige venskabelige hilsener, hvorhos han ytrede, at han nok vidste mig vel stemt, så vel som min konge og den danske nation* o. s. v.

Lord Palmerston, den gang engelsk indenrigsminister, var netop da i Paris. Moltke kalder ham i en depeche af 30. november „denne store revolutionsmager i Evropa“ [*„ce grand faiseur de révolutions en Europe“*]. Han menes i høj grad at have påvirket Drouyn de Lhuys, hvem Moltke en dag havde hørt sige til en anden neutral stats minister: „vi må nødvendigvis have allierede til næste forår, og dersom vi ikke får regeringerne med os, må vi have folkene“ — „skæbnesvangre og ildevarslende ord“, tilføjer Moltke, som heri ser en virkning af Palmerstons nærværelse i Paris.

I Løbet af december måned 1854 fortsattes de franske forsøg på at lokke for Danmark. Enhver lejlighed benyttedes. En dansk kammerherre, grev Luckner, blev af Moltke forestillet for Napoleon III den 3. december. Det var netop dagen efter, at der i Wien var sluttet en alliancetraktat imellem Frankrige, England og Østrige; og man håbede i Paris sikkert på Preussens og det øvrige Tysklands tilslutning. „Vi har nu Tyskland for os“, sagde da Kejseren til Moltke, „og efter som De har en lille stump“ [*„bout“*] „af dette Tyskland, håber jeg, at vi vil have Dem også“.

Noget lignende sagde Drouyn de Lhuys til ham den 7. december. Han mente, at „Tyskland, ja endog Preussen“, nu gik med Frankrige. Det galdt nu om „at indregistrere tilslutningerne fra de magter, som endnu befandt sig i en tilstand af ubeslutsomhed“.